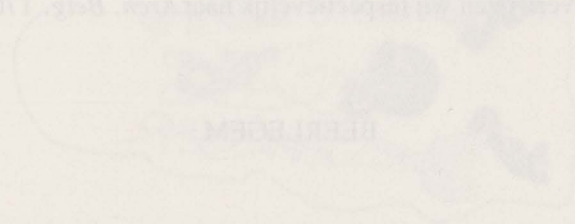

In deze afzetting wordt de ontstap en gedamascuineerde gordelbellen van
Boschgen en Buisson niet meer gezien. Voor de opmerkingen van
deze afzetting verwijs ik naar de Belg. 170 en de Belg.
188 & 204.

BEERLEGEN

afz. 1 (fig. 1)

Gedrukt; afz. 1 (fig. 1) van een dierlijk of plantelijk
of aangevoeld.

H. ROOSENS

DAMASQUINERINGEN EN DIERSTIJL VAN BEERLEGEM EN ROSMEER

De afzetting van de damascuineerde gordelbellen van
Boschgen en Buisson is niet meer gezien. Voor de opmerkingen van
deze afzetting verwijs ik naar de Belg. 170 en de Belg.
188 & 204.

Gedrukt; afz. 1 (fig. 1) van een dierlijk of plantelijk
of aangevoeld.

De afzetting van de damascuineerde gordelbellen van
Boschgen en Buisson is niet meer gezien. Voor de opmerkingen van
deze afzetting verwijs ik naar de Belg. 170 en de Belg.
188 & 204.

Gedrukt; afz. 1 (fig. 1) van een dierlijk of plantelijk
of aangevoeld.

afz. 2 (fig. 2)

Op deze plaats waren meesters gevezen door overvloedige gestroom. Kan
merkende elementen uit afz. 2 C wijzen op een vroege. Het hier bestoken

In deze bijdrage wordt de dierslil op gedamasquineerde gordelbeslagen van Beerlegem en Rosmeer onder ogen genomen. Voor de opgravingsverslagen van deze grafvelden verwijzen wij respectievelijk naar *Arch. Belg.* 170 en *Arch. Belg.* 188 & 204.

BEERLEGEM

GRAF 50 (fig. 1)

Geplunderd; alleen het tegenbeslag van een drieledige gordelgarnituur werd nog aangetroffen.

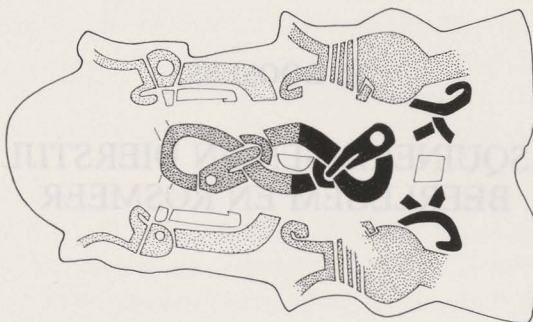

Fig. 1. Beerlegem, graf 50. S. 1/1

Gesloten vlechtband met drie lussen en twee antithetisch geplaatste dierkoppen die in het eigen lichaam bijten. Het lichaam van elk dier gaat over in de bek van het andere. Bij het hooffdier wordt de verbinding gevormd door de bovenkaak; bij het andere dier door de onderkaak, terwijl de bovenlip op ongebruikelijke wijze over de onderkaak terugbuigt. Hierdoor bekwam men een strikte symetrie met de andere kop. Met het hooffdier zijn op de basis van de plaat enkele tekens in verband te brengen, die vervormde poten zijn, wat duidelijker blijkt op het beslag 52 C. Langs de rand van de plaat zijn telkens twee dierkoppen afgebeeld, waarvan de kleinste met gebogen lichaamsstreng, waaronder de kort omgeplooidde haak. Het lichaam van de twee grotere dieren is hoekig verbonden langsheen de basisrand van het beslag; de versiering is beschadigd. De bek van de randdieren is wijd opengeperd en de onderlip buigt kort terug.

De bekleding van het middenveld is bevestigd op vrij regelmatig, ruitvormig overkruiste groefjes.

Stylistisch en technisch is het een werk van goede kwaliteit.

GRAF 52 C (fig. 2)

Op deze plaats waren meerdere graven door oversnijdingen gestoord. Kenmerkende elementen uit graf 52 C wijzen op een vrouw. Het hier besproken

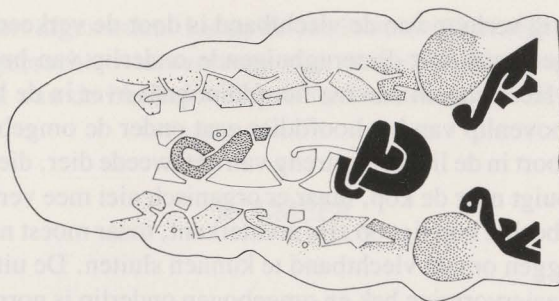

Fig. 2. Beerlegem graf 52 C. S. 1/1.

gedamasquineerd tegenbeslag behoort normaler wijze bij de drieledige gordelgarnituur van een man. Het is dus niet zeker dat het oorspronkelijk deel uitmaakte van het vrouwengraf 52 C.

Zowel de compositie als de dieren op het middenveld zijn misvormd. Het hoofddier is van drie lippen voorzien: terwijl de bovenlip door de ombuigende onderlip is afgesneden, buigt nog een tweede onderlip binnen de bocht van het lichaam terug. Het verloop van de lichaamsstreng is in onsamenhangende segmenten gesplitst. Bij het hoofddier behoren twee poten met vervormde tenen. De kleine kop van het tweede dier, dat organisch niet met het eerste verbonden is, heeft een lange, omgekrulde bovenlip en geen onderlip. De randdieren met de korte, teruggebogen onderlip zijn normaal uitgebeeld. Opvallend zijn de vierkantjes onder de koppen.

Het dekblad is bevestigd op stippen.

GRAF 152 (fig. 3)

Behalve een lans bevatte dit graf alleen nog het tegenbeslag van een drieledige gordelgarnituur.

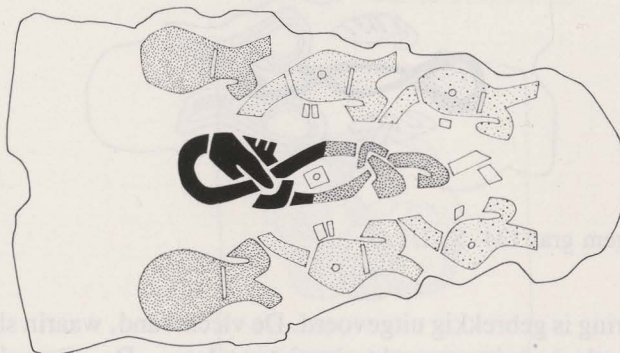

Fig. 3. Beerlegem graf 152. S. 1/1.

Het regelmatig verloop van de vlechtband is door de verkeerd ingeschakelde tweede dierkop gestoord. Uit de terugbuigende onderlip van het hoofddier ontspringt een poot. Het lichaam van het hoofddier gaat over in de bovenlip van het tweede dier. De bovenlip van het hoofddier gaat onder de omgebogen onderkaak door en zet zich voort in de lichaamsstreng van het tweede dier, die tussen de kaken gevat is en terugbuigt naar de kop, maar er organisch niet mee verbonden is. Deze rudimentair uitgebeelde kop ligt op zijn rechterkant, maar moest normalerwijze op de andere zijde liggen om de vlechtband te kunnen sluiten. De uitbeelding van de randdieren met waaivormige bek en omgebogen onderlip is normaal. Onder vier koppen zijn vierkantjes aangebracht.

De deklaag is gevormd door evenwijdige, dicht aaneengesloten reepjes; de ondergrond is op de radiografie niet te herkennen.

Alhoewel deze drie damasquiningen op het eerste gezicht zeer gelijkend zijn, ontdekt men bij nader toezien toch opmerkelijke verschillen. De vormgeving van de motieven is ongetwijfeld goed geaffirmeerd, maar alleen op het beslag uit graf 50 is de dierstijl harmonisch uitgebeeld. Storende afwijkingen komen voor op het middenveld van de twee andere beslagen. Op de plaat uit graf 52 C zijn de dieren niet meer in de vlechtband ingeschakeld, terwijl de verkeerd geplaatste kop van graf 152 ook hier een misvorming veroorzaakt. De onvaste lijnen van de versiering op het middenveld van dit laatste exemplaar getuigen van een ongeoevende hand. Ook de bekledingstechniek van de platen is verschillend. Anderzijds komt de samenhang dan weer tot uiting in de vierkantjes die onder de koppen van de randdieren zijn aangebracht.

GRAF 134 (fig. 4)

Alleen een gespbeslag met tegenplaat werd hier aangetroffen; de voorwerpen lagen blijkbaar niet meer in situ.

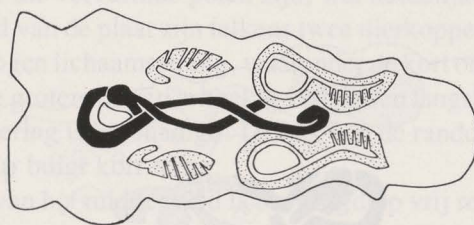

Fig. 4. Beerlegem graf 134. S. 1/1.

De versiering is gebrekkig uitgevoerd. De vlechtband, waarin slechts één dier met kleine, ronde kop is verwerkt, is niet gesloten. De uitgerekte, golvende bovenlip van het dier is met de terugbuigende lus van het lichaam niet verbonden.

De onderlip is kort afgesneden. Langs de rand van de plaat zijn geen dierkoppen, maar poten aangebracht, waarvan twee met sterk ontwikkeld schenkelvolume.

De techniek van de bladbekleding is op de radiografie niet te herkennen.

ROSMEER

GRAF 20 (fig. 5)

Het bevatte o.m. een sax met drieledige gordelgarnituur.

Op het middenveld van de beslagplaat is een vijfslussige, gesloten vlechtband met drie dierkoppen afgebeeld. Het lichaam van het hoefdier slingert zich tussen de kaken van de andere dieren. Uit de bovenlip van het hoefdier ontspringt het tweede dier en zo ook het derde. De onderlip is telkens over de bovenlip teruggeplooid. De middenste dierkop staat onderste boven t.o.v. de twee andere. Langs de rand zijn tweemaal twee dierkoppen aangebracht met gestrekte boven lip en omgebogen onderlip. De lichaamsstreng van het voorste dier sluit aan bij de verlengde omgebogen onderlip van het tweede.

Bekledingstechniek op ruitvormig overkruiste streepjes.

Het vierkantig rugbeslag vertoont een sterk gestylleerd dierornament. De kop is aangegeven door een boogsegment dat een vierkantig puntoog overspant; het

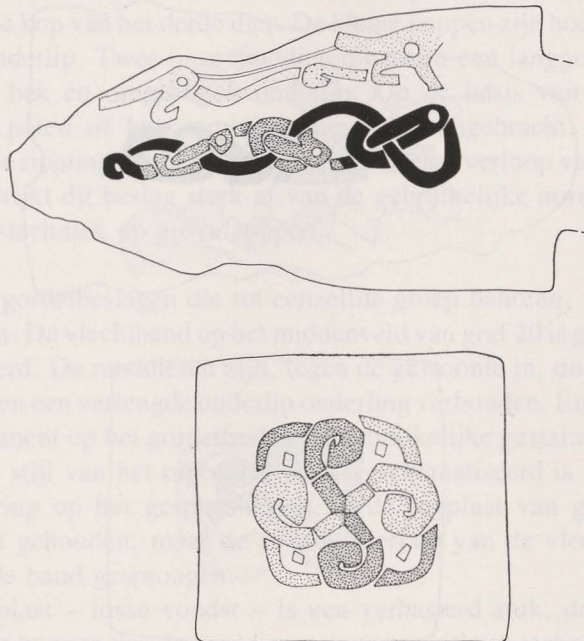

Fig. 5. Rosmeer, graf 20. S. 1/1.

lichaam vormt een lus en zet zich in diagonaal voort in het tegenoverliggend veld, waar hetzelfde motief herhaald wordt. Een tweede, gelijkaardige figuur overkruist de eerste.

Bekledingstechniek zoals op het gespbeslag.

GRAF 62 (fig. 6)

Het bevatte o.m. een sax met driedelige gordelgarnituur.

Het motief op het middenveld van de beslagplaat wijkt af van het gewone patroon. Uit het lichaam van het hoefdier ontspringt de tweede dierkop met hoekig, naar boven gerichte bovenlip en hoekig omgeplooid onderlip, die in de bovenlip van het hoefdier overgaat. De eigenaardige vorm van de bek van het tweede dier verhindert de normale sluiting van de derde lus van de vlechtband. De randdieren zijn van het gewone type met waaiervormig openstaande bek, korte omgebogen onderlip en gebogen lichaamsstrook. Onder de koppen staan vierkantjes.

De deklaag bestaat uit reepjes; de ondergrond is op de radiografie niet te herkennen.

Op het rugbeslag staat een S-vormige vlecht met twee dierkoppen die in elkanders lichaam bijten. De bek van de dieren is breed ontwikkeld.

De bekledingstechniek is op de radiografie niet te herkennen.

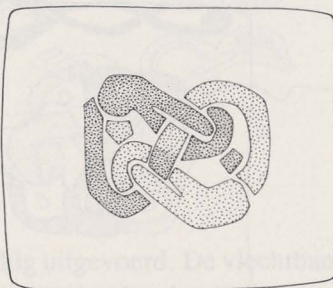
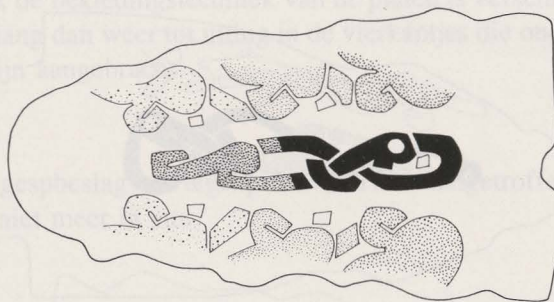

Fig. 6. Rosmeer graf 62. S. 1/1.

LOSSE VONDST (fig. 7)

Het gaat hier om een sterk beschadigde beslagplaat van een drieledige gordelgarnituur.

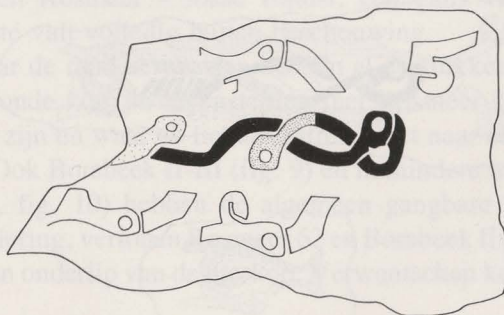

Fig. 7. Rosmeer, losse vondst. S. 1/1.

De versiering op het middenveld is misvormd. In een vlechtband die niet tot ontwikkeling is gekomen, zijn drie dierkoppen ingeschakeld. Het lichaam van het hoofddier gaat over in de tweede, antithetisch geplaatste dierkop. De golvende bovenlip van het hoofddier duikt onder de bovenlip van de tweede kop en plaatst zich onderaan de kop van het derde dier. De kleine koppen zijn hoekig afgelijnd en hebben geen onderlip. Twee paar randdieren hebben een langgestrekte kop met waaivormige bek en omgebogen onderlip. Op de basis van de plaat, waar gewoonlijk de poten of hun reminiscenties zijn aangebracht, staan een paar dierkoppen in de richting tegengesteld aan het normaal verloop van het ornament. In zijn geheel wijkt dit beslag sterk af van de gebruikelijke normen.

Bekledingstechniek op grove stippen.

Deze drie gordelbeslagen die tot eenzelfde groep behoren, vertonen onderlinge verschillen. De vlechtband op het middenveld van graf 20 is goed gevormd en sierlijk uitgevoerd. De randdieren zijn, tegen de gewoonte in, door een golvende lichaamsstreng en een verlengde onderlip onderling verbonden. Eigenaardig is ook dat het dierornament op het gordelbeslag de gebruikelijke gestalte heeft aangenomen, terwijl de stijl van het rugbeslag sterk geschematiseerd is.

De versiering op het gespbeslag en op de rugplaat van graf 62 is in de traditionele stijl gehouden, maar de tweede dierkop van de vlecht op het middenveld is uit de band gesprongen.

De beslagplaat – losse vondst – is een verbasterd stuk, dat zowel inzake vormgeving – de koppen van de randdieren –, compositie en technische uitvoering buiten het normale kader valt.

GRAF 103 (fig. 8)

Gestoord. De bewaard gebleven elementen wijzen op een mannelijk gordelbeslag, bestaande uit een gesp met langwerpige beslagplaat, tegenbeslag en driehoekige plaatjes die vertikaal op de riem waren bevestigd.

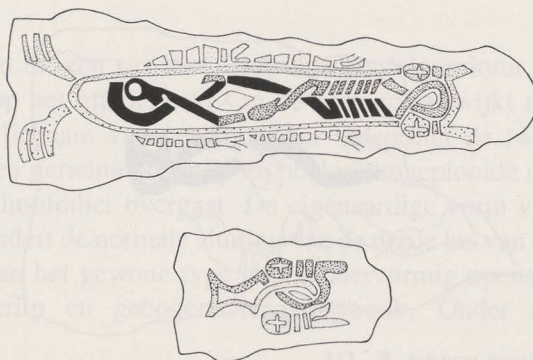

Fig. 8. Rosmeer, graf 103. S. 1/1.

Niettegenstaande de ongewone opstelling van de elementen, is het verloop van de vierlussige vlechtband goed gehandhaafd. Uit het lichaam van het hoefdier ontspringt een breed uitgewerkte, gelede poot. De lange, golvende bovenlip geeft oorsprong aan aan tweede dierkop, waarvan de bovenlip overgaat in een tweede poot. Een lichaamssegment van het hoefdier is omgebogen om de symetrie te vormen met de tweede kop. De onderkaak van de dieren is kort afgesneden. De omraming van het middenveld is organisch uitgebeeld als lichaamsstreng van twee dierkoppen met verbonden onderlip. Daaraan beantwoorden op de basis van het beslag twee poten. Langs de rand zijn telkens twee dieren met geleed lichaam aangebracht; alleen de bek is goed uitgetekend.

De dierkoppen van de kleine gordelbeslagen zijn in dezelfde trant uitgewerkt als deze van de omraming van de beslagplaat. De koppen zijn ook met een kruisteken gemerkt. De onderlippen zijn vervlochten.

Bekledingstechniek, zoals de beslagplaat, op grove stippen.

De versiering van dit ensemble is vernuftig opgebouwd; voornamelijk de dierkoppen op het einde van de beslagplaat en op de gordelplaatjes zijn elegant getekend. De randdieren getuigen voor de fantasie van de kunstenaar.

*

* *

Wil men na de ontleding van de verschillende stukken tot een zekere samenvatting komen, dan valt een algemene gelijkenis op tussen de exemplaren die behoren tot de grote groep van de driedelige gordelbeslagen met omraamd mid-

denveld⁽¹⁾. Men weet dat het essentieel kenmerk van stijl II de vlechtband is met de ingeschakelde dieren. Deze eigenschap is slechts op twee exemplaren zuiver uitgevoerd, nl. Beerlegem 50 en Rosmeer 20; op twee andere stukken, Beerlegem 152 en Rosmeer 62, is de vlechtband niet harmonisch gesloten wegens de ongepaste inschakeling van de tweede dierkop, terwijl nog twee andere exemplaren, Beerlegem 52 C en Rosmeer – losse vondst, een gans verwarde compositie vertonen; dit laatste valt volledig buiten beschouwing.

Kijkt men naar de randdieren, dan hebben al de stukken van Beerlegem en Rosmeer 62 een ronde kop, in tegenstelling met Rosmeer 20, waar de koppen eerder langwerpig zijn en waar de lichaamsstreng niet naar onder buigt, maar de koppen verbindt. Ook Borsbeek II-III (fig. 9) en in mindere mate Borsbeek XXX (Arch. Belg. 233, fig. 10) hebben de algemeen gangbare kenmerken. Steeds inzake de randversiering, vertonen Rosmeer 62 en Borsbeek II-III overeenkomst in de sterk omgebogen onderlip van de dierkop. Verwantschap komt ook tot uiting in

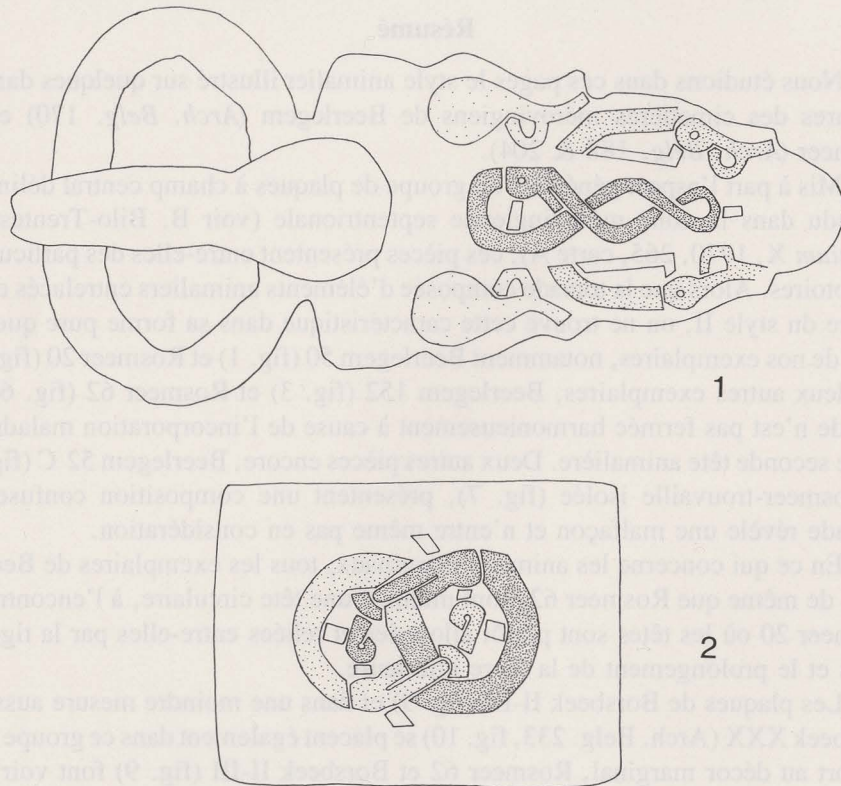

Fig. 9. Borsbeek, graf II-III. S. 1/1.

¹ B. BILO-TRENTESEAU, *Helinium X*, 1970, 265, carte A.

het rugbeslag van beide ensembles, meer bepaald in de verlengde bovenlip van de koppen (fig. 9). Anderzijds is Rosmeer 20 het verst van deze groep verwijderd.

Wat nu de bekledingstechniek betreft, deze is niet eenvormig⁽²⁾. Het dekblad van Beerlegem 50 en Rosmeer 20 is aangebracht op ruitvormig overkruiste groefjes, dat van Beerlegem 52 C en Rosmeer- losse vondst, op stippen, terwijl de radiografie van Beerlegem 152 en Rosmeer 62 alleen tegen elkaar geplaatste reepjes laat herkennen.

Bij de overige hier besproken damasquiningen, nl. Beerlegem 134 en Rosmeer 103, is de versiering gans verschillend. Het eerste stuk doet zonderling aan, daar de randdieren vervangen zijn door breed uitgewerkte poten, terwijl het tweede een gekunstelde, maar sierlijke indruk maakt.

Zoals uit deze bijdrage blijkt, laat de ontleding van de dierstijl op de gedamasquioneerde gordelbeslagen nog geen brede gevolgtrekkingen toe.

Résumé

Nous étudions dans ces pages le style animalier illustré sur quelques damasquinures des cimetières mérovingiens de Beerlegem (*Arch. Belg.* 170) et de Rosmeer (*Arch. Belg.* 188 & 204).

Mis à part l'aspect général d'un groupe de plaques à champ central délimité, répandu dans la zone mérovingienne septentrionale (voir B. Bilo-Trenteseau, *Helinium X*, 1970, 265, carte A), ces pièces présentent entre-elles des particularités notoires. Alors que la torsade composée d'éléments animaliers entrelacés est le propre du style II, on ne trouve cette caractéristique dans sa forme pure que sur deux de nos exemplaires, notamment Beerlegem 50 (fig. 1) et Rosmeer 20 (fig. 5). Sur deux autres exemplaires, Beerlegem 152 (fig. 3) et Rosmeer 62 (fig. 6), la torsade n'est pas fermée harmonieusement à cause de l'incorporation maladroite d'une seconde tête animalière. Deux autres pièces encore, Beerlegem 52 C (fig. 2) et Rosmeer-trouvaille isolée (fig. 7), présentent une composition confuse; la seconde révèle une malfaçon et n'entre même pas en considération.

En ce qui concerne les animaux marginaux, tous les exemplaires de Beerlegem, de même que Rosmeer 62, sont munis d'une tête circulaire, à l'encontre de Rosmeer 20 où les têtes sont plutôt allongées et reliées entre-elles par la tige du corps et le prolongement de la lèvre inférieure.

Les plaques de Borsbeek II-III (fig. 9) et dans une moindre mesure aussi de Borsbeek XXX (*Arch. Belg.* 233, fig. 10) se placent également dans ce groupe. Par rapport au décor marginal, Rosmeer 62 et Borsbeek II-III (fig. 9) font voir une courbe prononcée de la mâchoire inférieure de l'animal. Une ressemblance se

² Voor deze technieken, zie B. BILO-TRENTESEAU, *ibid.*, 260-261.

manifeste aussi dans l'ornementation de la plaque dorsale de ces deux ensembles, particulièrement dans le développement de la mâchoire supérieure.

La technique de recouvrement de nos plaques n'est pas uniforme; tantôt la couverture est appliquée sur quadrillage (Beerlegem 50 et Rosmeer 20), ailleurs sur points (Beerlegem 52 C et Rosmeer-trouvaille isolée). Pour Beerlegem 152 et Rosmeer 62, la radiographie n'a révélé que les bouts de lamelles.

Le décor des plaques damasquinées, Beerlegem 134 (fig. 4) et Rosmeer 103 (fig. 8) est tout différent des précédentes. Sur la première, les têtes marginales sont remplacées par des pattes, tandis que l'ornementation de la seconde plaque apparaît aussi originale que raffinée.

H. ROOSENS

DAMASQUINERINGS EN DIERSTIJL VAN
OPHOVEN